

Érdeemes elgondolkodni a fent felsorolt képességeken. Hazánkban például mennyire tanítjuk meg gyerekeinket az információ megszerzésére, elemzésére és használatára? A különböző tanulási módszerekre? És az együttműködésre? Bár nálunk sokkal hosszabb az óvodai nevelés időszaka, ahol rendszeresen kisebb-nagyobb csoportokban játszanak, tevékenykednek a gyerekek, az iskolákban még mindig igen kevés példát láthatunk páros és csoportos feladatmegoldásra. Holott az együttműködési képesség fejlesztése igen fontos lenne később is, bonyolult, tudományos feladatok megoldása során is. Otthon csak azok a gyerekek tudnak megtanulni kortársaikkal együttműködni, akiknek legalább egy testvérük van – így ez a feladat óhatatlanul az óvodákra és iskolákra hárul.

A kötet európai összehasonlítással zárul. A volt szocialista országokkal kapcsolatban elsősorban azt emelik ki a szerzők, hogy a rendszerváltás után milyen sokszínű lett itt az oktatás. Röviden elemzik az olvasástani kérdését, a kisebbségek helyzetét, az oktatási rendszerek finanszírozását és felügyeletét, a pedagógusképzést, valamint nemzetközi programokat is ismertetnek.

A könyv élvezetéhez középfokúnál kissé magasabb szintű angol nyelvtudás, valamint a logikai bakugrások és tévedések miatt nyelvészeti és nevelésméleti alapismeretek szükségesek. (Curtis, A., & O'Hagan, M.: *Care and Education in Early Childhood – A Student's Guide to Theory and Practice*. London, New York: Routledge-Falmer, 2003.)

Wenszky Nóra

ÉRZELEMKÖZPONTÚ PROGRAM KIÉPÍTÉSÉNEK KRITÉRIUMAI

Ennél jobb időben nem is jelenhetett volna meg a kisgyermekes érzelmi fejlődéséről szóló könyv második kiadása, mivel a neveléspolitikában egyre nő annak elfogadása, hogy a kognitív fejlesztés mellett a gyerekek társadalomba való beilleszkedésének és érzelmi fejlődésének a támogatása a nevelés legfontosabb feladata – jelenti ki Edward Zigler professzor a kötethez írt elő-

szóban. Hangsúlyozza, hogy a szerzőnek igaza van: a szocio-emocionális megalapozásra szükség van a további tanulás, a sikeres iskolakezdés érdekében. Marilou Hyson remek munkát végzett, könyve egyrészt segítséget nyújt a nevelőknek ahhoz, hogy a gyermeki fejlődéssel kapcsolatos elméleti tudásukat bővítsék, másrészt gyakorlati tanácsokkal is szolgál érzelmközpontú programok elkészítéséhez.

A kiadvány az 1994-es kiadás módosított változata. Marilou Hyson, a nemzeti kisgyermeknevelőkkel foglalkozó nemzeti társaság (NAYEC) szakmai társelnöke könyvében a nevelési programok érzelmi elemeire fekteti a hangsúlyt. Mindenfajta szervezési formában (óvodában, bölcsődében, gyermekmegőrzőben, családi napköziben, iskolaotthonos szervezésben stb.) el tudja képzelni a gyermekekkel való érzelmi nevelés eredményes, hatékony megvalósítását.

A bevezető fejezetben a szerző bemutatja a 2–8 éves gyermekek érzelmközpontú nevelésének hagyományait és jelenét. A mai intézményes nevelésben nagyon sok negatívumot tapasztal, így többek közt az érzelmi szempontok elhanyagolását. Az érzelmi megnyilvánulásokkal nem foglalkoznak eléggé a pedagógusok, aminek a legfőbb okát Hyson abban látja, hogy a képzés gyenge, a pedagógusok nem ismerik eléggé a gyermekek szükségleteit.

A kötet két részből áll. Az első részben a szerző felvonultatja az érzelmközpontú programok alapvető elemeit. A fejezetek szólnak az érzelmközpontú nevelés jellemzőiről, a biztonságos környezet létrehozásáról, az érzelmi megnyilvánulások elfogadásáról, az érzelmek modellálásáról, a gyermeki érzelmek szabályozásának segítéséről, a gyermeki érzelmi önkifejezés kibontakoztatásának engedéséről, elismeréséről, a tanulás és a pozitív érzelmek összekapcsolásáról.

A fejezetek felépítése sajátos, mivel egy-egy rövid pillanatfelvétellel, ún. életképpel kezdődnek, amelyek az intézményes nevelés konkrét megnyilvánulásait ragadják meg. Ezekre az általában két oldal terjedelmű életképekre többször hivatkozik állításai, megállapításai során indoklasként a szerző. Tehát a történésekre visszautal, és közös élményként használja fel a szakmai kifejtésekben, amelyeket így szemléletes példákön keresztül is közvetít az olvasó felé.

A szerző fontosnak tartja az érzelmközpontú nevelési intézményekben az *érzelmi jelenlétet*,

ami azt jelenti, hogy a jelenlévők testileg, lelkileg is részt vesznek a szituációkban. Az érzelmi jelenlét uralja a tevékenységeiket, a megnyilvánulásait. A kíváncsiság, az érdeklődés, a koncentráció, a csodálkozás minden pillanatban érezhető, tetten érhető a hangszólyokban, a mozgásokban, a tevékenységekben. Az érzelemközpontú programban élők bizakodók, kifelé fordulók, nyitottak, várakozással teli kommunikációs jeleket mutatnak környezetükben. Egy *barátságos gyermek-felnőtt viszony* ad alapot mindezek megvalósításához. A mosolygás, a segítségkérés és segítségadás, a biztatás jellemzi a szituációkat. A simogatás, a testközelség igen fontos az érzelmi kapcsolatokban, aminek az életkorfüggőségére is felhívja a figyelmet a szerző. Fontosnak tartja, hogy a pedagógus elfogadja az érzelmi megnyilvánulásokat és reagáljon is rájuk.

Hyson kiemeli az *érzelmeik közvetlen kifejtésének* fontosságát, amelyek függnek a kulturális közegtől és az egyedi igényektől is, és amelyeket ismernie kell a pedagógusnak annak érdekében, hogy a nevelési szituációkat meg tudja tervezni, szervezni. Az *egyéni és kulturális viselkedési módok* kialakítását segíti az érzelemgazdag és a különbségeket elfogadó, nyitott pedagógusi magatartás, hisz minden gyermek mást szeret, más érzelmeket sugároz, amikre különbözőképpen kell reagálni. Az egyéniségek bátorítása mellett igen lényeges a *másokra való ráhangolódás, a harmonikus együttléti képességére nevelés*, mely teljes mértékben megvalósul az érzelemközpontú nevelésben. Mindezek eszközei a *dicsérlettel, odafigyeléssel, tevékenységek támogatásával szervezett és átítatott szituációk megteremtése* a mindennapi tevékenységekben. Például ajánlott beszélgetni – tervezetten vagy spontánul – az érzelmeikről a gyermekekkel. Ezáltal az érzelmi és a kognitív fejlődés között erős kapcsolat alakul ki, amely kihat a tanulás hatékonyságára. Ha az azonnali személyes érzelmi telítettség dominál a játéktevékenységekben, a tanulási folyamatokban, akkor ez elősegíti az érzelmi fejlődést is.

Jóllehet, a szerző elméleti indoklásokkal és gyakorlati példák felsorakoztatásával egyértelműen kiáll az érzelemközpontú nevelés mellett, mégis többször helyt ad az *érzelemközpontú nevelés ellen szóló véleményeknek* is. Ezzel igazolja mondanivalójának valóság tartalmát, és még hitesebbé teszi álláspontjának kifejtését. Példák sorát említi, amikor a pedagógusok, sok esetben

a szülők a következő megjegyzésekkel hátrítják el az érzelemközpontú nevelés „hatékonyságát”. Például: a tanulás rovására megy...; így is túl sok eleme van a nevelési programoknak, minek még egy újat beépíteni?; az érzelemkifejezés bátorítása nem jó, fegyelmezett viselkedésre, visszafogottságra kell nevelni; több terhet ró a pedagógusokra; nem marad idő a tanulásra; megbontja a figyelmet stb.

A felsorolt érveléseket nem tételelesen cáfolja meg a szerző, hanem a megközelítés, a feldolgozás módjait, valamint az értékek hangsúlyát teszi felelőssé a másfajta nevelési elvekhez való kötődés meglétéért. Hyson hangsúlyozza, hogy az érzelemközpontúság nem teher a nevelési programban, a nevelőmunka tervezésében. Csupán másfajta nézőpontból történő megközelítést igényel, hangsúlyeltolódást, aminek következtében eredményesebb és hatékonyabb a fejlődés minden területen. A szabad érzelmi kifejezésre nevelés nem szabad nevelést jelent, nem szabály nélküli nevelést, hanem a saját érzelmek kifejezésének, mások érzelmeire adott megfelelő reagálásnak a megtanulását.

A kiadvány második részében a közös gondolkodás kialakítása érdekében elméleti tanulmányok találhatóak a kisgyermekek érzelmi életéről. Mi az érzelem, melyik életkorban mit lehet elvárni a gyermekektől érzelmi megnyilvánulásaiuk során? Mi, hogyan hat a gyermekekre az érzelmi nevelés fejlődése érdekében? Ez a rész egyben segítséget is nyújt a pedagógusoknak saját nevelési programjuk kidolgozásához.

A gyermek érzelmi fejlődésének ismerete alapvető kritériuma az érzelemgazdag nevelésnek, mert a fejlesztési fokozatok és folyamatok tartalmának tudatos tervezése csak így valósulhat meg. A biológiai, környezeti és egyéni különbségek hatásait elemezni szükséges az eredményes nevelőmunka érdekében. Elemzésre, együttgondolkodásra serkenti a szerző a pedagógus olvasókat azáltal, hogy az érzelmekre vonatkozó, szakirodalmi idézetekkel tarkítja bemutatott elméleteket a mindennapi életből vett példákkal, jelenségekkel teszi érthetőbbé. Három függelékkel zárul a könyv, amelyben áttekintést ad a szerző a témában fellelhető szakirodalomról, programokról, elérhetőségeikről és kritikájukról.

Igazán élményszerűvé, olvasmányossá és élővé teszi a kiadványt az elméleti fejtegetések mellett az életképekre való visszautalás. Ezen gyakorlati

példák sorával igazolja a szerző állításai helyességét, és hatékonyan illusztrálja megvalósításuk lehetőségeit. A kiadvány igen hasznos, és az egész életen át tartó tanulás érdekében a kulcskompetenciák fejlesztése szempontjából a kisgyermeknevelés terén alapvető feladatok megvalósítására hívja fel a figyelmet. Az Óvodai nevelés országos alapprogramjában (OM. kormányrendelet, 1996) foglalt alapvető feladatok közül a második az ér-

zelmi nevelés és szocializáció, melynek eredményes megvalósítását segíthetné a könyv magyarra fordítása, hisz nagy szükség van az ilyen jellegű kiadványok hazai megjelenetésére.

(Hyson, M.: *The Emotional Development of Young Children*. New York, London: Teachers College, Columbia University, 2004.)

Villányi Györgyné